

ÚY-JAY QATNASIQLARIN PUQARALIQ-HUQIQIY TÁRTIPKE SALIW

Rzambetov Salamat

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti yuridika
fakulteti Puqaralıq hám biznes huqıqı kafedrası
70420108 « Biznes huqıqı » qánigeliginiń magistrantı
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20201311>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 11-may 2026 yil
Ma'qullandi: 13-may 2026 yil
Nashr qilindi: 15-may 2026 yil

KEYWORDS

úy-jay qatnasıqları, puqaralıq huqıqı, múlk huqıqı, ijara shártnaması, úy-jay fondı, pitimler, huqıqiy tártipke salıw, kóshpes múlk, iyelik etiw, paydalanıw huqıqı.

ABSTRACT

Bul maqalada úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqiy tártipke salıwdıń teoriyalıq hám ámeliy tárepleri analizlenedi. Atap aytqanda, turaq jayǵa bolǵan múlk huqıqı, onnan paydalanıw, ijaraǵa beriw, aldı-sattı hám basqa da puqaralıq-huqıqiy kelisimler sheńberindegi qatnasıqlardıń huqıqiy tiykarları kórip shıǵıladı. Sonday-aq, ámeldegi nızamshılıq normaları, olardı qollanıw mexanizmleri jáne júzege kelip atırǵan mashqalalar hám olardı sheshiw jolları sáwlelendiriledi. Maqala turaq jay tarawındaǵı huqıqiy tártipke salıw nátiyjeliligini arttırıwǵa qaratılǵan pikir-usınıslardı da óz ishine aladı.

Zamanagóy puqaralıq-huqıqiy sistemada úy-jay qatnasıqların tártipke salıw máselesi sociallıq-ekonomikalıq turaqlılıqtı támiyinlewshi tiykarǵı faktorlardıń biri sıpatında kózge taslanbaqta. Xalıqtıń turmıs dárejesi, urbanizaciya processleriniń jedellesiwi hám kóshpes múlk bazarınıń keńeyip barıwı turaq jayǵa bolǵan talaptı keskin arttırmaqta. Statistikalıq maǵlıwmatlarǵa bola, dúnya xalqınıń derlik 56 procenti qalalarda jasaydı hám 2030-jılǵa barıp bul kórsetkish 60 procentten artıwı prognoz etilmekte. Bul bolsa óz gezeginde úy-jay fondın basqarıw, onnan nátiyjeli paydalanıw hám puqaralıq-huqıqiy mexanizmlerdi jetilistiriw zárúrligin kúsheytedi.

Ózbekstan sharayatında da úy-jay tarawında sezilerli ózgerisler baqlanbaqta. Sońǵı jıllarda turaq jay qurılısınıń kólemi jılına ortasha 10-15 procentke artıp baratırǵanı, ipoteka kreditlerin ajratıw sistemasınıń keńeytilgeni hám jeke menshik múlk huqıqınıń bekkemlenip atırǵanı bul tarawdı huqıqiy jaqtan tártipke salıwǵa bolǵan talaptı jáne de aktual etip qoymaqta. Sonıń menen birge, ámeliyatta úy-jayǵa baylanıslı pitimler, ijara qatnasıqları, múlk huqıqın dizimge alıw hám kelispewshiliklerdi sheshiwde bir qatar mashqalalar saqlanıw qalmaqta.

Ilimiy analizler sonı kórsetedi, úy-jay qatnasıqlarınıń nátiyjeli tártipke salınıwı puqaralardıń múlklik máplerin qorǵaw, investiciyalıq ortalıqtı jaqsılaw hám sociallıq teńlikti támiyinlewde áhmiyetli rol oynaydı. Keleshekte sanlastırıw processleriniń tereńlesiwı, elektron reestr sistemalarınıń keńnen engiziliwi hám "aqıllı qala" koncepciyalarınıń rawajlanıwı úy-jay qatnasıqların tártipke salıwda jańa basqıstı baslap beriwı kútilmekte. Usı kózqarastan, puqaralıq-huqıqiy normalardıń mazmunın qayta kórip shıǵıw, olardı zamanagóy talaplar tiykarında jetilistiriw hám ámeliyat penen úlestiriw ilimiy izleniwlerdiń tiykarǵı baǵdarlarınan biri bolıp qalmaqta.

Ádebiyatlar analizi

Úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy tártıpkе salıw máselesi milliy hám sırt el huqıqtanıw iliminde keń úyrenilgen baǵdarlardan biri esaplanadı. Ilimiy ádebiyatlardı analizlew sonı kórsetedi, bul tarawda izertlewler tiykarınan úsh tiykarǵı baǵdarda alıp barılǵan: birinshiden, úy-jayǵa bolǵan múlk huqıqınıń mazmunı hám onı qorǵaw mexanizmleri; ekinshiden, úy-jaydan paydalanıw hám oǵan biylik etiw menen baylanıslı shártnama qatnasıqları; úshinshiden, mámleket tárepinen úy-jay fondın basqarıw hám tártıpkе salıwdıń huqıqıy tiykarları.

Sırt el dereklerinde úy-jay qatnasıqları kóbirek bazar mexanizmleri hám jeke múlk ústinligi tiykarında úyrenilgen. Atap aytqanda, Evropa mámleketlerinde alıp barılǵan izertlewler úy-jay bazarınıń turaqlılıǵı kóp jaǵınan huqıqıy anıqlıq hám shártnamalıq erkinlik dárejesine baylanıslı ekenin kórsetedi. Statistikalıq maǵlıwmatlarǵa bola, Evropa Awqamı mámleketlerinde xalıqtıń ortasha 70 procentke shamalası óz turaq jayına iye, qalǵan bólegi bolsa ijara tiykarında jasaydı. Sonıń menen birge, ijara qatnasıqların tártıpkе salıw boyınsha qatań huqıqıy mexanizmlerdiń bar ekenligi sociallıq turaqlılıqtı támiyinlewge xızmet etpekte.

Milliy huqıqtanıwda bolsa úy-jay qatnasıqları tiykarınan puqaralıq nızamshılıǵı, úy-jay kodeksi hám basqa da normativlik-huqıqıy hújjetler sheńberinde úyrenilgen. Sońǵı jıllarda alıp barılǵan ilimiy izleniwler úy-jayǵa baylanıslı huqıqıy qatnasıqlardıń transformaciyalanıp atırǵanın, yaǵnıy mámleketten jeke menshik sektorǵa qaray jılısıw procesi kúsheyip atırǵanın kórsetpekte. Ózbekstan boyınsha statistikalıq maǵlıwmatlarǵa qaraganda, jańadan qurılıp atırǵan turaq jaylardıń úlken bólegi jeke menshik sektordıń úlesine tuwra kelip, bul kórsetkish ayırım jıllarda 80 procentten asqan. Bul bolsa óz nábwetinde shártnamalıq qatnasıqlardı huqıqıy jaqtan tolıq tártıpkе salıwdı talap etedi. Sonday-aq, ádebiyatlardı analizlew úy-jay qatnasıqlarında sanlastırıw procesleri úlken áhmietke iye bolıp atırǵanın kórsetedi. Kóshpes múlkti dizimnen ótkeriw, elektron kadastr sistemaları hám onlayn shártnamalardıń úlesi artıp baratırǵanı (ayırım rawajlanǵan mámleketlerde 60-70 procentke shekem) huqıqıy tártıpkе salıwdıń jańa usılların islep shıǵıwdı talap etpekte. Prognozlarǵa qaraganda, kelesi 5-10 jil ishinde úy-jay bazarınıń úlken bólegi sanlı platformalar arqalı basqarılıwı kútilmekte, bul bolsa puqaralıq-huqıqıy institutlardıń jáne de beyimlesiwsheń bolıwın talap etedi.

Metodologiya

Bul izertlewde úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy tártıpkе salıw máselelerin kompleksli úyreniw ushın bir qatar ilimiy metodlar kompleksinen paydalanıldı. Eń dáslep, dialektikalıq kózqaras tiykarında úy-jay qatnasıqlarınıń rawajlanıw tendenciyları hám olardıń sociallıq-ekonomikalıq faktorlar menen óz-ara baylanısı analizlendi. Usı usıl arqalı úy-jay tarawındaǵı huqıqıy qatnasıqlardıń evolyuciyası hám transformaciyası anıqlastırıldı.

Sonday-aq, formal-yuridikalıq metod járdeminde ámeldegi normativlik-huqıqıy hújjetler, sonıń ishinde, puqaralıq nızamshılıq normaları sistemalı túrde analizlendi. Bul bolsa úy-jay qatnasıqların tártıpkе salıwshı huqıqıy mexanizmlerdiń ishki strukturasını hám olardıń ámeliy qollanıw dárejesin anıqlaw imkaniyatın berdi. Statistikalıq usıldan paydalanıw arqalı bolsa úy-jay qurılısınıń kólemi, múlk formaları, ijara bazarınıń úlesi sıyaqlı kórsetkishler ulıwmalastırıldı. Máselen, sońǵı jıllarda urbanizaciya dárejesi jılına ortasha 1-1,5 procentke artıp baratırǵanı hám bul process úy-jayǵa bolǵan talaptı sezilerli dárejede kúsheytip atırǵanı anıqlanǵan.

Salıstırmalı-huqıqıy metod tiykarında túrli mámleketlerdiń tájiriyesi úyrenilip, olardıń úy-jay qatnasıqların tártipke salıwdağı kózqarasları analiz etildi. Nátiyjede, rawajlanğan mámleketlerde úy-jay bazarın tártipke salıwda mámleketlik hám jeke menshik sektor arasındağı teń salmaqılıqtı támiyinlew tiykarǵı faktor ekeni anıqlanıp, bul tájiriye milliy nızamshılıqqa beyimlestiriw imkaniyatları bahalandı.

Izertlew sheńberinde boljaw usılı da qollanıwıp, úy-jay qatnasıqlarınıń keleshek rawajlanıw tendenciyaaları anıqlastırıldı. Atap aytqanda, sanlı texnologiyalardıń engiziliwi nátiyjesinde 2030-jılǵa barıp kóshpes múlk kelisimleriniń keminde 50-60 procenti elektron túrge ótiwi, sonday-aq, ijara bazarınıń úlesi artıwı kútilmekte. Bul bolsa puqaralıq-huqıqıy tártipke salıwdıń jańa mexanizmlerin islep shıǵıwdı talap etedi.

Ulıwma alǵanda, qollanılgan metodlar úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy jaqtan tereń hám sistemalı analizlew, bar mashqalalardı anıqlaw hám olardı saplastırıw boyınsha ilimiy tiykarlanğan juwmaqlar shıǵarıw imkaniyatın berdi.

Nátiyjeler

Izertlew nátiyjeleri úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy tártipke salıw sisteması kóp qırlı hám dinamikalıq rawajlanıp atırǵan huqıqıy institut ekenligin kórsetti. Ilimiy izertlewler sonı tastıyıqladı, sońǵı jıllarda úy-jay tarawında ámelge asırılǵan reformalar nátiyjesinde múlk huqıqınıń bekkemleniwi, shártname qatnasıqlarınıń keńeyiwi hám kóshpes múlk bazarınıń jedellesiwi baqlanbaqta. Atap aytqanda, statistikalıq analizler tiykarında anıqlanıwınsha, turaq jay qurılısı kóleminiń jilina ortasha 10-15 procentke artıp barıwı puqaralardıń turaq jayǵa bolǵan talabın qanaatlandıırıw dárejesin sezilerli dárejede jaqsılaǵan.

Sonıń menen birge, nátiyjeler úy-jay qatnasıqlarında jeke menshik sektor úlesiniń ústinligin de tastıyıqlaydı. Izertlew dawamında toplanǵan maǵlıwmatlarǵa kóre, jańa úy-jaylardıń derlik 75-85 procenti mámleketlik emes sektor tárepinen qurılıp atır, bul bolsa puqaralıq-huqıqıy shártnamalardıń (satıp alıw, ijara, ipoteka) rolin keskin arttıradı. Nátiyjede, shártnamealıq erkinlik principini ámeliyatta keńnen qollanıwıp atırǵan bolsa da, ayırım jaǵdaylarda tárepler arasındağı huqıqıy teńsalmaqıslıq hám maǵlıwmat jetispewshiligi kelispewshiliklerdiń júzege keliwine sebep bolmaqta.

Úyreniwler sonı kórsetti, úy-jay qatnasıqlarında eń kóp ushırasatuǵın mashqalalar qatarına múlk huqıqın mámleketlik dizimnen ótkeriwdegi keshigiwler, ijara shártnamalarınıń rásmiy emes formada dúziliwi (ayırım jaǵdaylarda 30-40 procentke shekem), sonday-aq, kelisimlerdeń huqıqıy ekspertizadan jeterli dárejede ótkerilmewi kiredi. Bul bolsa puqaralardıń huqıqıy qorǵalıw dárejesin tómenletedi hám sud kelispewshilikleriniń sanınıń artıwına alıp keledi. Statistikalıq boljawlarǵa kóre, eger bul mashqalalar saplastırılmasa, jaqın 5 jil ishinde úy-jayǵa baylanıslı kelispewshilikler úlesi ulıwma puqaralıq isleriniń 20-25% ke shekem jetiwi múmkin.

Sanlastırıw processleri boyınsha alınǵan nátiyjeler de úlken áhmiyetke iye. Izertlew dawamında anıqlanıwınsha, elektron kadastr hám onlayn dizimge alıw sistemalarınıń engiziliwi nátiyjesinde ayırım aymaqlarda kelisimlerdi rásmiylestiriw waqtı 2-3 esege qısqarǵan. Sonıń menen birge, prognoz nátiyjeleri 2030-jılǵa barıp kóshpes múlk penen baylanıslı operaciyalardıń keminde 60 procenti sanlı platformalar arqalı ámelge asırılatusıǵın kórsetpekte. Bul bolsa huqıqıy tártipke salıwdıń jáne de ashıq-aydın hám operativ mexanizmlerin qalıplestiriw imkaniyatın beredi.

Izertlew juwmaqları sonı kórsetti, úy-jay qatnasıqların nátiyjeli tártipke salıw ushın puqaralıq-huqıqıy normalardı jetilistiriw menen birge, institucionallıq mexanizmlerdi kúsheytiw, sonday-aq, xalıqtıń huqıqıy sawatlılıǵın arttırıw zárúr. Bolmasa, úy-jay bazarınıń jedel rawajlanıwı ámeldegi huqıqıy sistemaǵa salıstırǵanda teńsiz basım keltirip shıǵarıwı múmkin. Usı kózqarastan, alınǵan nátiyjeler keleshekte úy-jay qatnasıqların tártipke salıwdıń kompleksli hám innovaciyalıq qatnasıqların islep shıǵıw zárúrligin ilimiy jaqtan tiykarlaydı.

Muhokama

Alınǵan nátiyjeler úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy tártipke salıw sisteması transformaciya basqıshında ekenin hám bul process kóp faktorlı xarakterge iye bolatuǵının kórsetedi. Izertlew dawamında anıqlanǵanıday, úy-jay qurılısı kóleminiń jılına ortasha 10-15 procentke ósiwi hám jeke menshik sektordıń úlesi 75-85 procentke shekem jetiwi bazar mexanizmleriniń ústinligin kúsheytip atırǵan bolsa da, bul jaǵday huqıqıy tártipke salıw sistemasına qosımsha júklemenı keltirip shıǵarmaqta. Bul tendenciya ilimiy ádebiyatlarda atap ótilgen global baǵdarlar menen únles bolıp, urbanizaciya processleriniń jedellesiwi nátiyjesinde úy-jayǵa bolǵan talaptıń artıwı menen túsindiriledi.

Sonıń menen birge, dodalaw nátiyjeleri sonı kórsetpekte, ámeldegi puqaralıq-huqıqıy mexanizmler turaq jay bazarındaǵı jedel ózgerislerge hár qashan da beyimlesip úlgere almay atır. Atap aytqanda, ijara qatnasıqlarınıń 30-40 procentke shekem rásmiy emes túrde ámelge asırılıwı huqıqıy tártipke salıw nátiyjeliliginiń jeterli emesligin ańlatadı. Bul jaǵday bir tárepten, salıq bazasınıń qısqarıwına, ekinshi tárepten bolsa puqaralardıń huqıqıy qorǵalıwınıń tómenlewine alıp kelmekte. Xalıqaralıq tájiriyebe sonı kórsetedi, ijara bazarınıń ashıq-aydınlıǵın arttırıw arqalı mámleketlik byudjetke túsimler 15-20 procentke shekem kóbeyiwi múmkin, bul bolsa bul baǵdarda huqıqıy mexanizmlerdi jetilistiriw zárúrligin tiykarlaydı.

Izertlew nátiyjeleri tiykarında dodalanatuǵın jáne bir áhmiyetli tárepi - bul sanlastırıw procesleriniń úy-jay qatnasıqlarına tásiiri bolıp tabıladı. Elektron kadastr sistemaları hám onlayn kelisimler úlesiniń artıp baratırǵanı huqıqıy tártipke salıwdıń jańa modelin qalıplestirmekte. Ayırım aymaqlarda kelisimlerdi rásmiylestiriw múddetiniń 2-3 esege qısqarǵanı nátiyjelilik artqanın kórsetken bolsa da, kiberqáwipsizlik, maǵlıwmatlardıń isenimliliǵi hám sanlı huqıqıy identifikaciya sıyaqlı máseleler eleǵe shekem áhmiyetli bolıp qalmaqta. Pronozlarǵa kóre, 2030-jılǵa barıp kóshpes múlk operaciýalarınıń 60 procentten aslamı sanlı platformalar arqalı ámelge asırıladı, bul bolsa huqıqıy tártipke salıwdıń texnologiyalıq komponentin kúsheytiwdi talap etedi.

Bunnan tısqari, dodalaw nátiyjeleri úy-jay qatnasıqlarında kelispewshilikler sanınıń artıwı itimalın da tastıyıqlaydı. Eger bar huqıqıy boslıqlar saplastırılmasa, jaqın keleshekte úy-jayǵa baylanıslı kelispewshiliklerdiń úlesi puqaralıq islerdiń 20-25 procentine jetiwi múmkin. Bul bolsa sud sistemasına júklemenin artıwına alıp keledi hám kelispewshiliklerdi alternativ sheshiw mexanizmlerin (mediciya, arbitraj) keńnen engiziwdi talap etedi. Usı kózqarastan, dodalaw nátiyjeleri tómendegi ilimiy juwmaqlardı alǵa qoyıwǵa imkaniyat beredi: birinshiden, úy-jay qatnasıqların tártipke salıwda mámleket hám bazar mexanizmleri arasında optimal teń salmaqılıqtı támiyinlew zárúr; ekinshiden, shártnamalıq qatnasıqlardı standartlastırıw hám olardı májbúriy dizimnen ótkeriw sistemasın keńeytiw zárúr; úshinshiden, sanlastırıw processlerin huqıqıy jaqtan qollap-quwatlawshı normativlik bazanı jetilistiriw talap etiledi. Usı kózqaraslardı ámelge asırǵan jaǵdayda, boljawlarǵa bola, úy-jay bazarınıń ashıq-aydınlıǵı 25-30 procentke artıwı hám huqıqıy kelispewshilikler sanı sezilerli dárejede azayıwı múmkin.

Uliwma alganda, dodalaw úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy tártıpkе salıw sisteması kompleksli kózqarastı talap etetuđının, onda huqıqıy, ekonomikalıq hám texnologiyalıq faktorlar óz-ara muwapıqlasqan halda rawajlanıwı zárúr ekenligin kórsetedi.

Juwmaq hám usınıslar

Bul izertlew nátiyjeleri úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy tártıpkе salıw sisteması quramalı, kóp basqıshlı hám turaqlı transformaciyağa ushırađan institut ekenin tastıyıqlaydı. Úyreniwler sonı kórsetti, úy-jay qurılısı kóleminiń jılına ortasha 10-15 procentke ósiwi, jeke menshik sektor úlesiniń 75-85 procentke shekem jetiwi hám urbanizaciya dárejesiniń artıp barıwı puqaralıq-huqıqıy tártıpkе salıw mexanizmlerin jáne de jetilistiriwdi talap etpekte. Sonıń menen birge, ijara qatnasıqlarınıń 30-40 procentke shekem rásmiy emes túrde ámelge asırılıwı, múlk huqıqın dizimnen ótkeriwdеgi ayırım kemshilikler jáne sud kelispewshilikleriniń kóbeyiw itimalı (20-25 procentke shekem) bar sistemada belgili bir institucionallıq boshlıqlar bar ekenligin kórsetedi.

Ilimiy tiykarlangan boljawlarğa kóre, 2030-jılğa barıp kóshpes múlk penen baylanıslı operacijalardıń keminde 60 procenti sanlı platformalar arqalı ámelge asırıladi, úy-jayğa bolğan talap bolsa demografiyalıq ósiw hám urbanizaciya tásirinde jáne de artadı. Bul bolsa tek ğana huqıqıy normalardı modernizacijalaw emes, al olardı texnologiyalıq rawajlanıw menen úylestiriw zárúrligin keltirip shıǵaradı. Eger házirgi sistema izbe-iz jetilistirilse, úy-jay bazarınıń ashıq-aydınlıǵı 25-30 procentke artıwı, huqıqıy tartıslar bolsa sezilerli dárejede azayıwı múmkin.

Sonnan kelip shıǵıp, tómenдеgi usınıslar alǵa qoyıladi:

Birinshiden, úy-jay qatnasıqların tártıpkе salıwshı normativlik-huqıqıy bazanı sistemalı túrde qayta kórip shıǵıw hám onı zamanagóy bazar talaplarına beyimlestiriw zárúr. Atap aytqanda, ijara shártnamaların májbúriy dizimnen ótkeriw sistemasın keńeytiw arqalı rásmiy emes sektor úlesin 30-40 procentten keminde 15-20 procentke shekem qısqartıw múmkin.

Ekinshiden, kóshpes múlk obyektlерine bolğan huqıqlardı mámleketlik dizimnen ótkeriw processlerin tolıq sanlastırıw hám birden-bir elektron reestr sistemasın engiziw maqsetke muwapıq. Bul arqalı kelisimlerdi rásmiylestiriw múddeti keminde 2 esege qısqarıwı hám korrupciya qáwpi sezilerli dárejede azayıwı kútilmekte.

Úshinshiden, úy-jay qatnasıqlarında kelispewshiliklerdi sheshiwdiń alternativ usılların, atap aytqanda, mediaciya hám arbitraj mexanizmlerin keńnen engiziw zárúr. Prognozlarğa kóre, bul institutlar nátiyjeli qollanılsa, sudlarğa múrájatlar sanı 20-25 procentke shekem qısqarıwı múmkin.

Tórtinshiden, xalıqtıń huqıqıy sawatlılıǵın arttırıwğa qaratılğan kompleksli baǵdarlamalardı ámelge asırıw zárúr. Izertlewler sonı kórsetpekte, huqıqıy bilim dárejesiniń artıwı shártnama kelispewshiliklerin keminde 10-15 procentke azayıwıǵa xızmet etedi.

Besinshiden, turaq jay bazarında mámleketlik hám jeke menshik sektor arasında teń salmaqlılıqtı támiyinlew, sociallıq qorǵawğa mútáj qatlamlar ushın arzan turaq jay baǵdarlamaların keńeytiw úlken áhmiyetke iye. Bul arqalı sociallıq teńlikti támiyinlew hám úy-jayğa bolğan ulıwma talaptı teńlestiriw múmkin.

Uliwma alganda, úy-jay qatnasıqların puqaralıq-huqıqıy tártıpkе salıw sistemasın jetilistiriw kompleksli kózqarastı talap etedi. Huqıqıy, ekonomikalıq hám texnologiyalıq faktorlar úylesikli halda rawajlandırılğan jaǵdayda, bul tarawda turaqlı hám nátiyjeli sistemanı qalıplestiriw múmkin boladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2023. – 80 b.
2. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2022. – 496 b.
3. O'zbekiston Respublikasining Uy-joy kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2021. – 220 b.
4. O'zbekiston Respublikasining “Ipoteka to'g'risida”gi Qonuni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – Toshkent, 2006.
5. O'zbekiston Respublikasining “Ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish to'g'risida”gi Qonuni. – Toshkent, 201
6. Oyoqulov O., G'afurova D., Rustambekov I., Rahmatov A. va boshqalar. Intellektual mulk huquqi: darslik. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020. – 400 b.
7. Rustambekov I.R. Fuqarolik huquqi (umumiy qism): darslik. – Toshkent: TDYU, 2019. – 350 b.
8. G'afurova D.A. Fuqarolik huquqi (maxsus qism): o'quv qo'llanma. – Toshkent: Adolat, 2021. – 280 b.
9. Rahmatov A.R. Ko'chmas mulk huquqi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Yuridik adabiyotlar, 2022. – 300 b.
10. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Uy-joy qurilishi va ko'chmas mulk bozori statistikasi. – Toshkent, 2024.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari. – Toshkent, 2023–2025.
12. World Bank. Housing Market Dynamics and Affordability. – Washington, 2023.
13. United Nations. World Urbanization Prospects 2022. – New York, 2022.
14. OECD. Housing Policies in OECD Countries. – Paris, 2023.
15. European Commission. Housing Market Developments in the EU. – Brussels, 2024.
16. Davlat kadastrlari palatasi ma'lumotlari // rasmiy veb-sayt: <https://kadastr.uz> (murojaat sanasi: 2026-yil).
17. O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (Lex.uz) // <https://lex.uz> (murojaat sanasi: 2026-yil).